

Zbigniew Kuszewski

1910-2009

Absolwent Wydziału Mechanicznego z 1931 r., mechanik okrętowy, inżynier, żołnierz AK, uczestnik Powstania Warszawskiego, ps. „Opacki”, odznaczony m.in. Medalem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”.

Urodził się 14 lipca 1910 r. w Opatowie, woj. kieleckie, rodzice – Daniel i Kazimiera z Radościńskich.

W 1916 r. rodzina zamieszkała w Warszawie, gdzie Zbigniew uczęszczał do Gimnazjum Towarzystwa Ziemi Mazowieckiej. W 1927 r. został uczniem Wydziału Mechanicznego Szkoły Morskiej w Tczewie. „Chciałem koniecznie poznać świat. Świat był dla mnie ciekawy. Wiedziałem od moich kolegów, że wystarczy złożyć odpowiedni egzamin w Szkole Morskiej w Tczewie, bo wtedy [...] tam się mieściła. Tam studiowałem trzy lata, dyplom dostałem w 1931 roku i od tego czasu zaczęło się pływanie na statkach¹ [przez rok od ukończenia Szkoły był pracownikiem warsztatów Marynarki Wojennej w Gdyni-Oksywiu, po czym podjął pracę na morzu, pływając na statkach m.in. Żegluga Polskiej i Polbrytu?]”.

Służbę wojskową odbył w Centrum Wyższemu Wydziału Piechoty w Zambrowie.

W 1938 r. został studentem Wydziału Mechanicznego na Politechnice Warszawskiej, jednocześnie kierując referatem żegluga śródlądowej w Ministerstwie Komunikacji³.

„[...] już dnia 14 lipca zostałem zmobilizowany z funkcją bardzo ważną, ciekawą, ale jednocześnie bardzo niebezpieczną. Mianowicie w karcie mobilizacyjnej zostałem wymieniony jako łącznik między Sztabem Głównym a Ministerstwem Komunikacji. Musiałem się pożegnać z żoną, z dzieckiem i musiałem już urzędować w Departamencie Wojskowym na rogu Marszałkowskiej i alei 3 Maja, bo tam mieściło się dawne Ministerstwo Komunikacji. [...] Tam w podziemiach urzędowałem tuż przed wojną⁴”.

Brał udział w wojnie obronnej 1939 r., następnie ewakuował się (z dokumentacją ministerstwa) do Pińska. „Dostałem polecenie spławiania trzech barek wyładowanych aktami wszelkich naszych resortów do Pińska. Dłatego do Pińska, bo było złudzenie, że w Pińsku nasza flota będzie się najdłużej biła

i tam się da przetrzymać te akta. Już z czternastego na piętnastego Rosjanie rzucili ulotki o takiej mniej więcej treści: «Pamiętajcie, że nie możecie być dłużej eksploatowani przez możnowładców, dzielcie zapałki na cztery – najróżniejsze takie bzdurki – Przychodzimy was oswobodzić». Naturalnie załogi z barek zwały, a ja zostałem z holownikiem, który musiałem obsługiwać sam. Z trzema kolegami spływaliśmy do Pińska, gdzie nas zaarrestowano, wsadzono do więzienia. Potem z więzienia trafiłem do obozu w Umieńcu. Z obozu uciekłem. Dostałem się znowu do transportu na Smoleńsk, znowu uciekłem przy pierwszym lepszym zakręcie. Dostałem się wreszcie do Baranowicz, a z Baranowicz do Białegostoku, tam mnie aresztowano po raz wtóry. Wreszcie uciekłem i dostałem się do Warszawy⁵”.

Od 1942 r. w AK, został mianowany porucznikiem. Walczył w Powstaniu Warszawskim (ps. „Opacki”; oddział: I Obwód (Śródmieście) Warszawskiego Okręgu Armii Krajowej – Wojskowa Służba Ochrony Powstania – przydział nieznany, potem zgrupowanie kpt. „Hala”⁶).

Ranny w walkach, po upadku Powstania przedostał się do Milanówka, potem do Opatowa.

W kwietniu 1945 r. został oddelegowany z Lublina do Torunia w celu organizowania departamentu dróg wodnych, następnie do Gdańska – aby uczestniczył przy przejmowaniu stoczni w Pleniewie. Wkrótce został aresztowany przez UB. Wypuszczony po kilkunastu dniach⁷, wyjechał do Wrocławia, by rozpocząć pracę w Biurze Ziemi Nowych. Od 1947 r. przez 28 lat pracował we wrocławskiej Żegludze na Odrze PP. Kierował odbudową stoczni, po czym w latach 1953-1954 także biurem projektowym morskim; był również kierownikiem Hydroprojektu od 1954 r. do 1959 r.

We wrocławskiej Stoczni Rzecznej od 1960 r. do 1963 r. był dyrektorem technicznym, a w Towarzystwie Zagospodarowania

Ziem Zachodnich przewodniczył komisji zagospodarowania Odry. Od 1963 r. do 1975 r. kierował wrocławskim oddziałem PRS.

Pod koniec życia nawiązał kontakt z Pracownią Historii ówczesnej Akademii Morskiej w Gdyni, w listach dzieląc się wspomnieniami z okresu szkolnego oraz działalności zawodowej.

22 sierpnia 1993 r. Zbigniewowi Kuszewskiemu przyznany został tytuł Sprawiedliwy wśród Narodów Świata za pomoc udzieloną Eugenii i Adolfowi Żeberkom, małżeństwu, które „w swojej fabryce opakowań drukowało konspiracyjne gazetki. Od tej pory Żeberkowie byli pod skrzydłami Polskiego Państwa Podziemnego. Trafili do Warszawy pod opiekę Zbigniewa Kuszewskiego (pseudonim „Opacki”), agenta białego wywiadu AK. Ten ukrywał ich we własnym mieszkaniu na Bielanach. Eugenia miała «dobry wygląd», więc została gosposią, a w czasie przeszukań gestapo udawała żonę gospodarza. Adolf – z nazbyt semicką urodą – pracował w piwnicy, krojąc papier dla wydawców podziemnej prasy i nabijając tytoniem papierosowe bibułki. Też dla AK. Niemiecką rewizję Żeberko przetrwał ukryty przez Kuszewskiego w kominie¹⁸.

Trzy dni przed wybuchem Powstania Warszawskiego Zbigniew Kuszewski poradził małżeństwu, by ukryli się w Puszczy Kampinoskiej. Państwo Żeberkowie trzy lata po zakończeniu wojny wyjechali do Austrii, następnie do Kanady.

W wywiadzie, którego udzielił dla Archiwum Historii Mówionej, Zbigniew Kuszewski wspominał również o swoim udziale w niesieniu pomocy przez AK pracownikowi

księgarni technicznej na Krakowskim Przedmieściu Rudolfowi Propsowi i jego rodzinie⁹.

Zmarł 8 lipca 2009 r. w Warszawie, spoczywa na Wojskowym Cmentarzu na Powązkach.

Źródła: *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, tom I, pod red. Jana Kazimierza Sawickiego, wyd. II, Gdynia 2000; Witold Parteka, *Of. mech. okrętowy III kl. inż. Zbigniew Kuszewski (1910-2009)*, Biuletyn SASM „Echo Morza” 2009, nr 17, s. 166-167; <https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/zbigniew-kuszewski,523.html>; <https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/historia-pomocy-kuszewski-zbigniew>

1 Rozmowa Alicji Waśniewskiej ze Zbigniewem Kuszewskim z dn. 6 września 2005 r., <https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/zbigniew-kuszewski,523.html>

2 Za: Witold Parteka, *Of. mech. okrętowy III kl. inż. Zbigniew Kuszewski (1910-2009)*, Biuletyn SASM „Echo Morza” 2009, nr 17, s. 166.

3 Za: ibidem.

4 Rozmowa..., op. cit., <https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/zbigniew-kuszewski,523.html>

5 Ibidem.

6 Za: <https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/zbigniew-kuszewski,523.html>

7 Za: Witold Parteka, op. cit., s. 166.

8 Anna Zawadzka, *Historia pomocy – Kuszewski Zbigniew*, sierpień 2009, <https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/historia-pomocy-kuszewski-zbigniew>

9 Rozmowa..., op. cit., <https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/zbigniew-kuszewski,523.html>